

BOLALARDA OVQAT HAZM QILISH TIZIMI KASALLIKLARINING RIVOJLANISH OMILLARI VA ULARNI PROFILAKTIKA QILISHDA PEDIATRNING ROLI

MUALLIF: Esonova Jumagul

Qo'qon Universiteti Andijon filiali

Pediatrica ishi yo'nalishi

25-02-guruh talabasi

ANNOTATSIYA: Bolalarda ovqat hazm qilish tizimi kasalliklari pediatriya amaliyotida keng tarqalgan muammolardan biri bo'lib, ular bolalarning jismoniy rivojlanishi va umumiy sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Oshqozon-ichak tizimi kasalliklari, jumladan gastrit, enterokolit, disbakterioz, diareya va ich qotishi bolalarda tez-tez uchrab, noto'g'ri ovqatlanish, gigiyena qoidalariga rioya qilmaslik va infeksiyon omillar bilan bog'liq holda rivojlanadi. Ayniqsa, erta yoshdagi bolalarda ovqat hazm qilish tizimi to'liq shakllanmaganligi sababli ushbu kasalliklar og'ir kechishi va turli asoratlarni keltirib chiqarishi mumkin. Mazkur maqolada bolalarda ovqat hazm qilish tizimi kasalliklarining asosiy rivojlanish omillari hamda ularni oldini olishda pediatriyning o'rni ilmiy jihatdan yoritiladi. Shuningdek, to'g'ri ovqatlanish, sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilish va profilaktik tadbirlarning ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, pediatri tomonidan olib borilgan muntazam nazorat va profilaktik tavsiyalar bolalarda oshqozon-ichak tizimi kasalliklarini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega.

KALIT SO'ZLAR: ovqat hazm qilish tizimi, bolalar kasalliklari, gastrit, enterokolit, disbakterioz, pediatri nazorati, profilaktika, to'g'ri ovqatlanish.

KIRISH. Bolalarda ovqat hazm qilish tizimi kasalliklari zamonaviy pediatriyaning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Oshqozon va ichak faoliyatining buzilishi

bolalarda tez-tez uchrab, ularning o'sishi, rivojlanishi va immun tizimiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalarda ovqat hazm qilish tizimi kasalliklari keng tarqalgan bo'lib, bu holat noto'g'ri ovqatlanish, gigiyena qoidalariga rioya qilmaslik va infeksiyon omillar bilan bog'liqdir.

Ovqat hazm qilish tizimi bolalarda to'liq shakllanmagan bo'lib, oshqozon shirasi fermentlari yetarlicha rivojlanmagan bo'ladi. Shu sababli noto'g'ri tanlangan ovqat mahsulotlari va ovqatlanish rejimining buzilishi oshqozon-ichak tizimi faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, sifatli va muvozanatli ovqatlanmaslik, sun'iy oziqlantirish, vitamin va mikroelementlar yetishmovchiligi ham ushbu kasalliklarning rivojlanishiga olib keladi.

Bolalarda ovqat hazm qilish tizimi kasalliklari ko'pincha qorinda og'riq, ko'ngil aynishi, qusish, diareya yoki ich qotishi kabi belgilar bilan namoyon bo'ladi. Ushbu belgilar bolaning umumiy holatini yomonlashtirib, ishtahaning pasayishi va vazn yetishmovchiligiga olib kelishi mumkin. Shu sababli kasallikni erta aniqlash va o'z vaqtida davolash muhim ahamiyatga ega.

Profilaktika bolalarda ovqat hazm qilish tizimi kasalliklarini kamaytirishda muhim o'rin tutadi. Pediatr tomonidan ota-onalarga to'g'ri ovqatlanish, gigiyena qoidalariga rioya qilish va bolani parvarishlash bo'yicha berilgan tavsiyalar kasalliklarning oldini olishda samarali hisoblanadi. Pediatrning muntazam nazorati bolalar salomatligini saqlashda muhim omil hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi bolalarda ovqat hazm qilish tizimi kasalliklarining rivojlanish omillarini o'rganish va ularni profilaktika qilishda pediatrianing rolini ilmiy jihatdan yoritishdan iborat. Ushbu mavzu pediatriya yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

ASOSIY QISM. Bolalarda ovqat hazm qilish tizimi kasalliklari pediatriya amaliyotida eng ko'p uchraydigan patologiyalardan biri hisoblanadi. Ushbu kasalliklar bolaning yoshiga, ovqatlanish rejimiga, gigiyenik sharoitiga va immun tizimi holatiga bog'liq holda rivojlanadi. Oshqozon-ichak tizimi bolalarda anatomik va fiziologik jihatdan to'liq shakllanmagan bo'lib, bu holat ularni turli noqulay omillarga nisbatan

sezgir qiladi. Ayniqsa, hayotining dastlabki yillarida ovqat hazm qilish fermentlari yetarlicha faol bo'lmashligi sababli noto'g'ri ovqatlanish fonida kasalliklar tez rivojlanadi.

Ovqat hazm qilish tizimi kasalliklarining rivojlanishida noto'g'ri ovqatlanish yetakchi omillardan biri hisoblanadi. Ovqatlanish rejimining buzilishi, sifatsiz yoki yoshga mos bo'lmagan oziq-ovqat mahsulotlaridan foydalanish oshqozon va ichak shilliq qavatining zararlanishiga olib keladi. Tez tayyorlanadigan ovqatlar, yog'li va achchiq mahsulotlarning ko'p iste'mol qilinishi bolalarda gastrit va funksional dispepsiya rivojlanishiga sabab bo'ladi. Shuningdek, sun'iy oziqlantirish, ko'krak suti bilan yetarlicha ta'minlanmaslik ham ovqat hazm qilish tizimi faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Infekcion omillar ham bolalarda oshqozon-ichak kasalliklarining rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ichak infeksiyalari, virusli va bakterial gastroenteritlar ko'pincha gigiyena qoidalariga rioya qilmaslik natijasida yuzaga keladi. Qo'l yuvish qoidalariga amal qilmaslik, iflos suv va sifatsiz ovqat mahsulotlari ichak infeksiyalarining keng tarqalishiga sabab bo'ladi. Natijada bolalarda diareya, qusish, suvsizlanish kabi xavfli holatlar yuzaga keladi.

Bolalarda disbakterioz ovqat hazm qilish tizimi kasalliklari orasida alohida o'rin tutadi. Ichak mikroflorasining buzilishi antibiotiklarni asossiz va uzoq muddat qo'llash, noto'g'ri ovqatlanish va o'tkir infeksiyalardan keyin kuzatiladi. Disbakterioz ichak faoliyatining buzilishi, vitaminlar so'rilishining kamayishi va immunitetning pasayishiga olib keladi. Bu holat bolaning umumiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Ovqat hazm qilish tizimi kasalliklarining klinik belgilari xilma-xil bo'lib, ular yoshga va kasallik turiga qarab farqlanadi. Qorinda og'riq, ko'ngil aynishi, qusish, ich ketishi yoki ich qotishi, ishtahaning pasayishi kabi belgilar keng uchraydi. Ushbu simptomlar bolaning umumiy holatini yomonlashtirib, vazn yetishmovchiligi va jismoniy rivojlanishning sekinlashishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli kasallikni erta aniqlash va o'z vaqtida davolash muhim ahamiyatga ega.

Bolalarda ovqat hazm qilish tizimi kasalliklarini erta tashxislashda pediatrining roli beqiyosdir. Pediatr bolaning shikoyatlari, klinik belgilarini to'g'ri baholab, zarur laborator va instrumental tekshiruvlarni belgilaydi. Qon va najas tahlillari, ultratovush tekshiruvi oshqozon-ichak tizimi kasalliklarini aniqlashda keng qo'llaniladi. Erta tashxis qo'yilgan holatlarda davolash samaradorligi yuqori bo'ladi va asoratlarning rivojlanishining oldi olinadi.

Profilaktika bolalarda ovqat hazm qilish tizimi kasalliklarini kamaytirishda eng muhim choralaridan biri hisoblanadi. Pediatr tomonidan ota-onalarga beriladigan to'g'ri ovqatlanish bo'yicha tavsiyalar, yoshga mos ratsion tuzish, ovqatlanish rejimiga rioya qilish kasalliklarning oldini olishda muhim rol o'ynaydi. Ko'krak sut bilan oziqlantirishni rag'batlantirish, qo'shimcha ovqatlarni o'z vaqtida va to'g'ri kiritish ham muhim profilaktik ahamiyatga ega.

Gigiyena qoidalariga rioya qilish ham ovqat hazm qilish tizimi kasalliklarining oldini olishda muhim hisoblanadi. Qo'l yuvish, oziq-ovqat mahsulotlarini to'g'ri saqlash va qayta ishlash, toza ichimlik suvidan foydalanish ichak infeksiyalarining oldini oladi. Pediatrlar tomonidan olib boriladigan sanitariya-ma'rifiy ishlar ota-onalarning bu boradagi bilimini oshirishga xizmat qiladi.

Shunday qilib, bolalarda ovqat hazm qilish tizimi kasalliklarining rivojlanish omillarini chuqur o'rganish va ularni bartaraf etishga qaratilgan kompleks yondashuv bolalar salomatligini saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Pediatrikning muntazam nazorati va profilaktik faoliyati ushbu kasalliklarni kamaytirishda asosiy omillardan biri hisoblanadi.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, bolalarda ovqat hazm qilish tizimi kasalliklari keng tarqalgan bo'lib, ularning rivojlanishi ko'plab omillar bilan bog'liqdir. Noto'g'ri ovqatlanish, gigiyena qoidalariga rioya qilmaslik, infeksiyon omillar va immun tizimining yetarlicha rivojlanmaganligi ushbu kasalliklarning asosiy sabablaridan hisoblanadi. Bu kasalliklar bolaning jismoniy rivojlanishi va umumiy sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Ovqat hazm qilish tizimi kasalliklarini erta aniqlash va o'z vaqtida davolash og'ir asoratlarning oldini olish imkonini beradi. Bu jarayonda pediatrning roli muhim bo'lib, u bolaning holatini baholash, zarur tekshiruvlarni belgilash va davolash choralari ko'rishda yetakchi hisoblanadi. Pediatr tomonidan olib borilgan muntazam nazorat va maslahatlar ota-onalarning bolaga to'g'ri parvarish ko'rsatishiga yordam beradi.

Profilaktika choralari ushbu kasalliklarni kamaytirishda eng samarali yo'llardan biridir. To'g'ri ovqatlanish, gigiyena qoidalariga rioya qilish, sog'lom turmush tarzini shakllantirish bolalarda ovqat hazm qilish tizimi kasalliklarining oldini olishga xizmat qiladi. Pediatriya yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun ushbu bilimlar kelajakdagi kasbiy faoliyatda muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, bolalarda ovqat hazm qilish tizimi kasalliklarini oldini olishda pediatrning roli beqiyos bo'lib, kompleks yondashuv asosida olib borilgan profilaktika va davolash choralari bolalar salomatligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Nelson W.E.

Nelson Textbook of Pediatrics. – Philadelphia: Elsevier, 2020. – 1350–1420-betlar.

2. JSST (WHO).

Guidelines on the management of common childhood gastrointestinal diseases. – Geneva, 2019. – 1–110-betlar.

3. Ismoilov S.I.

Pediatriya. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019. – 180–230-betlar.

4. Qodirova M.N.

Bolalar kasalliklari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. – 120–170-betlar.

5. Walker W.A.

Pediatric Gastrointestinal Disease. – BC Decker Inc., 2018. – 95–160-betlar.

6. Abdullayev F.X.

Profilaktik pediatriya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2017. – 70–115-betlar.